

18

quod illa summa solidorum, & denariorum apposita singulis speciebus bonorum, ut supra, refert æstimatum indicium dictis met. bonis. Possessor autem Capitul. Muzani persistit, quod dicta summa referrat collectam tunc impositam ex causa dicti perticatus impositi in toto Mediolani Domini virore recensitorum proclamatam.

Verior appetit intentio Possessoris bonorum Muzani, cum taxa de super relata concordet cum dictis proclamatibus, ex quibus habetur, taxam prædictam non fuisse ordinatam ad alium finem, quam ut illa eadem summa solidorum, & denariorum exigatur à singulis Possessoribus bonorum, id, quod exequi minime posset, quoties referrat assertum æstimum, cum istud, exempli gratia, si sit in quantitate solidorum duorum, designat quidem modum repartum collectæ indicande pro modo denariorum & solidorum æstimati viuiscaiusque Possessoris, nunquam autem indicat, ut summa pro æstimo taxata exigitur.

Itaque, cum summa solidorum, & denariorum expressa in dicto exemplari mensurationis generalis apparcat exacta, à nonnullis Possessoribus ibi descripta, iam in comperto est, hanc fuisse collectam impositam pro modo perticarum, quas quisque possidebat, non autem fuisse æstimum singulis bonis indicatum, aliquin Capitale æstimi fuisse exactum.

Maiorem claritatem pro intelligentia huius facti nobis afferunt annotationes quædam nonnullarum solutionum, quarum sit mentio in dicto exemplari pro annis 1558., 1560., 1561. cum ista punctum conueniant, & correspondant parcelles elevatis in debitu, ipsiomet Possessoribus, & ab iisdem exactis, signum totius evidenter, quod summa sic taxata non contorabat æstimum, sed collectam impositam, & successivè exactam.

Nec deest altera demonstratio. Cum confer, tantum actum fuisse de æstimatione generaliter in dicto, ob diuidendum mensuale, inter Provincias huius Domini, & perfecto, ac publicato anno 1599., iam dicti non potest, quod dicto anno 1558. compilatum fuerit, cum nec minus ausquam compilatum fuerit æstimum in hoc Duecatu, ut supra.

Rursus, si libri existentes in dicto Officio mensura generalis, & perticatus essent libri æstimati, non rubricati essent pro libris perticatus, prout rubricatus est liber, ex quo edita fuerunt exemplaria respectuæ à partibus, ut supra dictum est, exhibita. Ita cum Rubricatio de Partibus comprobatur, agi de libro perticatus tunc, ut supra dictum est impositi, non vero de libro æstimi.

Ex his manifestum est, quicquidcum, in quo laborant Aronenses, ut primi viri, quia parcelle antedictæ clavatae in debitu dictis Possessoribus efficiant summam librarum 737., verisimiliter sicut arguere, ut hoc sit æstimum præfixum Arona, ex quo parum distat ab illa summa librarum 750. expressa in dicto libro Authoris incerti, scilicet à summa librarum 705. 14. referata ab Oppizzono, nam inspicienda est causa constituens summam dictarum librarum 737., non simplex calculatio Arithmetica; Causa siquidem referenda erit ad collectam impositam, instar unius perticatus, non autem ad constitutendum æstimum, fixum, & invariabile, ut superius vidimus; Unde ramei summa concordant, adhuc ratione diversitatis cause influentis in dictam summam librarum 737., dici minime posset, ut hinc deducatur, talom summam referibilem esse ad importantiam æstimati, cum magis sit referenda ad impositam collectam, scilicet perticatum exigendum à singulis Possessoribus bonorum pro dictis tribus annis 1559., 1560., & 1561. hanc etiam manifestum habili de 2. classis regi invenimus ex manuscripto.

Constat
hunc

Constat igitur, ut neque ex hoc fundamento iuuari possint Aronenenses in proposito sustinenda actionis intentatæ, cum usque adhuc non iustificent, immo non admicent, quod constitutus fuerit æstimus in Ducatu Mediolani, & quod demum in constitutione asserti æstimi Aronensis habita fuerit ratio ad dicta quattuor loca Mercuraghi, Dormelli, Grifenti, & Capsina Muzani, id, quod exquisitè, dilucide, & perspicue probandum est: ab Actore, cum sit eius præcipuum fundamentum, alioquin Reus absoluendus est Euulga. I. qui accusare 4. de eden-Barbos. Axiom. 10. num. 2. Mascardi de probab. conclus. 36. vol. 1. Concio. allegat. 72. num. 34. etiam si Reus nihil probauerit ex parte sua, ut prosequitur: Concio. num. 35.

A Testatio D. Bartholomei Curionis Rationatoris Ducatus sub 1680. die 20. Februario, honestius, & magis convenienter poterat omitti. Hat ite feruente Aronenenses portæ clausæ superplex libellus illustris D. Präsidii, in quo exponebant *La Communità d'Arona*, Mercuraghi, Dormello, Lago Maggiore di Feudi ss. Conti Borrometi restano creditrici del Ducato per l'importanza dell'equalanze scorse, & Casberme per la portione spartante alli beni Ecclesiastici delle dette Communità. Et banuto ricorso a Sindici del Ducato per la compensa alle sodeite Terre, conforme si è stillato con tante altre, banno ricusatio di ciò fare senza speciali Ordine delle SS. Vostre Illustrissime, a qualis li Regenti d'esse fanno ricorso. Supplicando restar servite dar ordine a detti Sindici, acciò facciano la detta compensa &c. 1680. 9. Ianuarij. Sindici Ducatus subiugatis. 1680. 29. Ianuarij. Rationator Generalis Ducatus informes circa qualitatem, & quantitatem pretensi crediti Supplicantum Communitarum, ut subycere possint Sindici. Subscript: Belingerius. Dum Rationator Ducatus reffere deberet solam quantitatem crediti, quod habebant Communates Supplicantibus, nimirum Arona, Mercuraghū, & Dormelam, cuius ita solummodo erant nominatim expressæ in dicto supplici libello, & quantum solum, dumtaxat perita erat compensatio pro bonis Ecclesiasticis, tractus fratre ex industria, seu machinatione Aronenium ad referendum etiam in creditum equalantie, quod spectat Capsina Muzani interioris, ut ex illius relatione, qualis subrepta, tandem produxerunt in iudicio istius causæ, desumentes ex eadem hoc pulcherimum fundamentum. Ut quemadmodum Arona sentit communum istius erediti derivantis ex equalantia pro bonis Ecclesiasticis sit in dicta Capsina Muzani, sic pariter concludendum sit, quod haec eadem Capsina concurreat ad onera cum Aronenibus. Facile convincitur peregrina hac attestatio de subreptione, & abreptione. Nam cum inter Communates Supplicantibus non legantur, nec Grésentū, nec Capsina Muzani, Rationator pro summa eius ingenuitate nunquam sentit, nec intellectu facere relationem de credito spectante istis duobus locis, cum eius munus restrictum esset ad illa tria loca expressa in supplici libello tantum. Et ubi Aronenenses aperuerint Rationatori patenterissimam eam veritatem resulantem ex agitatis in hac causa, & ab iisdem fusissimis verbis admissam quod

quod scilicet Possessores bonorum Muzani nunquam contribuerint cum
Burgo Arona ad onerum solutionem, dubio procul non decepissent eum
dem Rationatorem, illummet inducendo tantum cum calliditate ad infes-
tandam quotam equalitatem bonorum Ecclesiasticorum dictæ Capisne Mu-
zani in calculo æqualantem debita Aronæ, Mercuragho, & Dornello, quæ
erant sole Communitates Supplicantes.

Fas etiam est dicere, quod si Aroneses narrasset hanc eorum meditatio-
nem, vel in dicto supplici libello, vel ipsimet Rationatori, certius non
subripuerint hanc indebitam compensationem, ite pendente super pun-
cto præcio, an Capsina Muzani contribuere debeat cum Aronenibus.
Videat quoque Illustris Magistratus, quæ, & quanta sint meditamenta
partis aduersæ, in sustinenda actione, nullis iuridicis fundamentis sus-
fulta?

Postrem loco ponimus ad trutinam recentitas attestations dici. **Au-**
gusti 1686. editas, alteram per eundem D. Rationatorem generalem
Ducatus eius tenoris in substantia: Quod inter Terras Ducatus descrip-
tas in libris eiusdem Provincie, reperitur Villa Oleggi Castelli, absque
vnione Capsina Muzani inferioris: Quod Oleggium prædictum habeat
æstimum librarum 127., & stria viginti, cum libris quartuor Salis: Quod
Capsina vnitæ Terris anno 1580. nunc etiam singula Terra nomine
sunt pro vniis, cum expressione tamen quatuor, quan habebant dictæ Cap-
sina, antea dictam vnionem. Alteram verò attestationem dicti Dellegati
Officii mensuræ generalis, ex quodam libro Rubricato Lago Maggiore
pertinacis loci, sive Terre Muzani inferioris, & post periculatum aliarum
Terrarum legitur, pertinatus Oleggi Castelli.

Quod tendit productio istarum attestacionum, adhuc in obscurto est. Laten-
ter tamen coniicimus, finem Aronenorum esse, quod Capsina Muzani non
intret: in computo æstimati Oleggi Castelli, cum ibi non fuerit nominata
dicta Capsina.

Sed debile fundamentum, nam cum per Instrumenta 1532. & 1556. in
eis successivis solutionibus probetur, bona Muzani inferioris contribuisse
cum Oleggio, nihil interest, an in describendo æstimo Oleggi, omisso fue-
rit mentio bonorum Muzani, neque quod in vniione anni 1580. aliarum
Capsinarum mentio non fiat vniōis istius, cum haec non esset separata
sed iam vniita, ut ex dictis transactionibus legitor.

Conuellit etiam istud fundamentum. Neominius Aroneses docent, quod
in constitudo eorum precepsæ primo facta sit mentio istius Capsina, &
tamén contendunt, ut sit de eorum Territorio. Quisnam ex colligantib-
us dicta Villa Oleggi concurreat hac singula: Vicinitatem, & contigu-
itatem bonorum Muzani: Antiqua Instrumenta probanca subiectionem
horum bonorum Catastro Oleggij: Inter Territorium Aronense, & bona
Muzani dimidiare Territoria diversissima: Et demum confitate de con-
tributione facta per Possessores Capsina Muzani, cum Villa Oleggi, nihil
verò apparere, quod haec eadem Capsina contribuerit vñquam cum Aro-
nenibus.

Illationes etiam sumpta ex dicta vniōis generali Capsinarum sequuta dicto
anno 1580. retrorqueri possunt contraria cōdēm Aroneses, qui dām con-
tendunt, dictam Capsinam Muzani esse vnitam Burgo Arona, mirandum
est, quod modò non ostendant, quomodo sit sequuta haec vniō, quo tem-
pore, exequuta, vel quare neglecta per integrum ferè seculum. Sed hoc
modo

modo nūgari videntur Aronenses; quia cum fuēt pūbleatum & stium
generale Prouinciarum Status de anno 1599., ex hoc defunere debe-
rent fundementum eorum intentionis, demonstrando assertum astium,
vt aiunt, constitutum in Prouincia Ducatus, & quod in hoc astimo hec
Capsina fuerit vniua cum Territorio Aronense, & si distante per miliare
vnum à bonis dicta Capsina Muzani. Nusqām sane hoc Illustriss. Tribu-
nal habuit sub sensibus similes contentiones: Quod una Communitas, om-
missis Territorij interiacentibus, volit trahere ad contributum bona sita
præter, & ultra dicta Territoria intermediania.

Viderunt Aronenses, colapsa iam esse omnia fundamenta per eodem al-
lata. Nunc putant, sibi metipsis suffragari posse exiguum quantitatem
eorum stabiliūm, cum sit perticarum 4931. tantum, & excessiu onus
astimi in libris 750., seu 705. 14.
Sed neque ex hoc capite obtenturi sunt. Admissa namque excessiu onis
onensis, habita ratione ad perticas 4931., non tamē accommodanda erit
ipis Aronenibus talis actio, vt possint vocare ad contributionem bona
Muzani. Ratio est evidens. Non isthe bona fuerunt causa gratioris
consensu bonorum Aronæ, sed ipsa distributio mensualis, & onerum su-
per Marij Salis.

Concurrit alia ratio. Non sole perticas 4931. fuerunt in causa dicti estimi
librarium 750., sed vna simul ad id contributus fuit Aronæ, quæ vti caput
aliorum locorum Verbanus Lacus vere dici potest Emporium vniuersitas il-
lius ditionis. Hanc veritatem defunere ex ipso Somalea dicto suo tracta-
tu fol. 161. ibi: Doyendosi poſcia più altamente stabilire l'imposta
del mensuale, furono deputati dall' istessa Eccellenza &c. con carico di ri-
seuerare la notificazione de bini di tali sum particolare, & insieme la dif-
tinctione de boni, e luoghi, oue eran situati &c. che sì, confini, selano-
rate, e coltivate, & nō &c. se Isole, Molini, Oſerie &c. se Laghi &c. si
migliamente tutti li traffichi, Arti, Negozj, Mercantie &c. que om-
nia conformia etiam sunt dispositioni lucis Communis, ut habeatur in die
val. 4. fi. de censibus.

Sic videmus, quod licet Burgus Pallantius circumscribatur exiguo Terri-
torio perticaram 5052., attamen grauatur quota mensualis libra-
rum 784. 10. 8.

Id quod etiam obsernamus de pecunia Burgi Iotti, eius Territorium consitit
in solis Perticis 8916., & taxatur in quota mensualis librarium 1464.

Ecce, quod magis prægramantur haec quo Territoria, quam illud Aronæ, si
respectus habeant ad numerum perticarum. Attamen nullæ dantur con-
questiones ex parte dictarum Communitatium, nec alias finitimas aduo-
cant ex earum subleuamen, cum non ignorent, & Lacum, & Merimoniū
fuisse in causa illius consensu.

Ex his aīhit intēret, quod maior si perticatus locorum Castelleti, &
Oleggi Castelli, quam iquid Aronense, & quod nihilominus leuior fue-
rit illorum quota mensualis, quia semper recurrat eadem ratio inæquali-
tatis onerum prouenientis ex repartu, & distributione eorundem super
Marij Salis, non super quantitate bonorum, vt notorium est, nec amplius
reducantur in discrimen.

Quod autem conuentiones annorum 1532., & 1556. sequuntur intē-
ro. Professores bonorum Muzani parte vna, & Oleggi parte altera sub-
stinet minimè possint, obſistentibus Nou. Conſtitut. in tit. de oneribus &
Communitate, fateor, hanc esse exceptionem propter incomptentem
obom

Aronæ.

18

Aronensibus, qui nec agunt, vel se defendendo possunt ius
Tertij in iudicium deducere. *I. Iuri s. Competit ff. si seruit. vindic.* Nam
quisquis proprio iure nisi debet, & ex eo suas petitiones ac defensiones
formare, alioquin si Actor ad fundandam eius intentionem ius Tertij al-
leget, nihil aliud facit, quam alienis plumbis id contegeret, quia propriis sic
nudus. *Frischb. de iure Tertij conclus. 37.* ubi curandum non est de iure
Possessoris, si non constet de iure Pectoris, quodue prius intentio actoris
fundari debeat in iure proprio, non in exclusione iuris Rei. *Surd. decisi.*
144. num. 9. T. b. decisi. 4. *Exclusio iuris agentis non est
tamen est contrautor potest Actor allegare ius Tertij exclusum iuris ipsius
Rei.* *144. num. 12.* *ius publicum est ei, qui in iuris obtemperat et ipse ille iuris
Quamobrem, cum proposita exceptio competit solim Villa Oleggii, haben-
ti praeceptum interesse in dictis instrumentis, non nisi inutiliter in eadem
se fundant Aronenses, contra quos, iuste replicat D. Gatticus: *Quo ad te
liberas ades habeo: Tua non intereat: Hoc non pertinet ad ius Agentis.*
Hac in iure probatissima sunt eritiam, si non constaret de bono iure ipsius Rei.
Portius ergo in hoc casu nostro, dum ex dictis binis Instrumentis constat
de causis, & motiis, que motum dederunt dictis conventionibus, & qua-
rum respectu Possessor se subiecte *ad hunc* Villa Oleggii. Allegabat enim
immunitatem ab oneribus, etiam illa bona dei heretica ab hoc Ven. Hos-
pitali Maiori, et D. Ioannina de Belio, & xorem Magnifici Melchioris
Vicecomitis, quia postmodum iure nullitatis relicta, haec eadem bona
Marco Antonio Gattico. Deducabant etiam immunitatem immemora-
bili prescripitione aquistam, ab utraque parte agitum, sicut diffiduum tali
esse, ut amica transactio componi mereatur. *144. num. 13.* *Exclusio iuris agentis non est
quando autem quis se subiecte aliqui Casalio, & ultimo certis constitutis
passionibus, que non incongrua videbantur pacificabilibus, ut a lice-
dori concederent, non reprobantur huiusmodi conventiones, sed ut
lida sustinent Garon. de eniribus ad dict. §. *Communitates art. 4. Verso
ex quo insim sa subiecte.***

Præterea *Nou. Confis. in dicto* s. prohibent quidem, ne Communitates im-
munitatem concedant, Principe, vel Senatu inconsulto, sed non vetant,
quoniam per modum transactionis dirimere possint lites exortas inter easdem
Communitates, & Possessorem bonorum, que pretenduntur immunita-
signiantur, quando Vniuersitas per viam dictæ transactionis aquifuit, &
non alienauit. *Vrecol. de transact. ques. 3. num. 15.* *O. fregen.*, & quando
per huiusmodi transactiones extinxerit vniuersitas a libris, & vexa-
tionibus; His enim in casibus, cum transactiones sint vitiles, vtique non
indigent solemnitatibus. Aptè *Vrecol. dict. loco num. 17.*

Abhinc secluditur altera oppositio Aronenfum, vt iste conventiones omni-
nō voluntaria fuerint, immò gratioꝝ, & potius facta ad complacentiam
Possessoris, non ad utilitatem ipsius Communitatis Oleggii, stante tenui-
tate oneris librarium quinque in singulo anno, vt resift Instrumentum
 anni 1532., que postea in altero 1556. adauitæ fuerint, vsque ad libras
quindecim, non obstante, quod ageretur de magno prædio perticarum

Nam hoc loci reincidit eadem replicatio, vt haec sit exceptio Iuris Tertij,
qua non suffragatur Actori; Non enim dictæ binæ conventiones feriunt,
aut percipiunt intereste Aronenfum, qui cum non habeant ius catastra-
di bona Muzani, nihil eidem intereste debet, si quid modicum perfoluerat
Possessor.

Rg

Re tamē vera, non est quid modicum, nec contemnibile id, quod fuit con-
uentum dicto anno 1556. vbi pendantur haec omnia: Bona nemorosa in
Territorio Oleggi adnulla onera concurrunt, & idē censita non sunt,
quaē praxis adeō notoria est, vt tergiuersari non possit. admodum
Bona autē Muzani de tempore postremæ convectionis, demptis nemoribus
& Brugheris, vix ascēdebat, ad perticas biscentum quinquaginta. Et
quamvis hodiernis temporibus ex nemoribus redacta fuerint aliqua alia
bona ad culturam, in modum, ut in praesentiarum bona arabilis, pratina,
& vineata in totum ascendant ad perticas sexcentum, non tamē hac
quantitas super addita, redigi debet in altissimum, nisi praecedat professio
generalis omnium aliorum bonorum ciudem Territorij Oleggi Castellis
ad hoc, vt si quis vno modo grauet, alio modo releuetur. Si ratio ha-
benda est ad tempora dictarum transactionum, & etiam longe exposi-
(vbo
par est) libet quindecim essent onus considerabile, facta proportionabilis
ter estimatione dubij litis pendenter, id quod mirum esse non debet, ita-
te quod ipsa Communitas Oleggi plurimos haberet redditus destinatos
singulis annis in caufam onerum, quaē idē tenuissima redecebantur.

Sed de his congruentius agendum esset cum ipsa Communitate Oleggi, vbi
veniret ad impugnandas dictas convectiones,
Interea ex his omnibus concludimus, Aronom in hoc iudicio, arctime non
fundare eius intentionem, singula documenta per eam exhibita, omnino
insufficiente esse, immo pectus irrelentia. Subordinatè autē eidem
semper obstante illa principiora fundamenta, quod ratio distribuendū
onera in Provincia Ducatos non est fundata in quantitate perticarum, sed
verius in quantitate steriorum Salis, & quod methodus in eādem Provin-
cia, nūquā fuerit immutata, nec variata, quo ad modum exigendi one-
ra, à singulis Communicatibus pro modo statutorum Salis. His sic obser-
vatis monitionis apparatu intentata per Aronem, & ita de me-
ramen &c.

Franciscus Benignus,

FONDATIONE MARAZZA

Non posso legeri cibis easdem reficerio, ut hīc sit acceptatio Iuris Testam-
menti non nullius auctiōnis. Non enim sibi pīna convectionis testis
sunt, neque unius iurisperitus. Autem quoniam, dīcām non possente iurisperito
in hoc Muzani, nulli sibi sollempne interelegit debet, nūq̄d mōdum pīna testis.